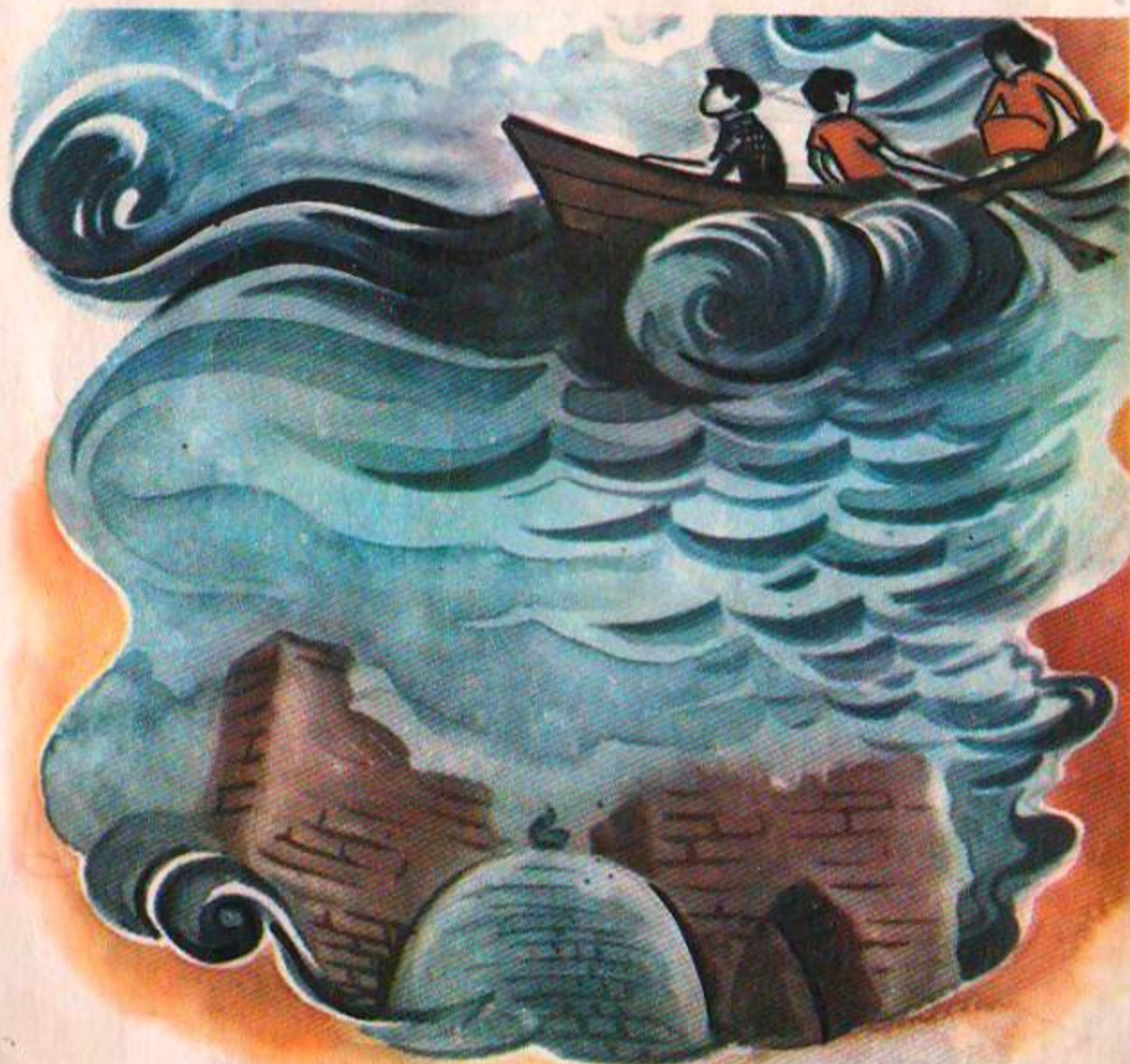

Е - 78

Көбейсин Ерназаров

АДАҚ ҚАЛАСЫН ИЗЛЕП...

84кк2
Е-71

Көбейсин Ерназаров

АДАҚ ҚАЛАСЫН ИЗЛЕП...

DIZIMGE ALI'NDI'-2010

(Гүрриңлер, фантастика, пьеса).

Орта хәм үлкен жастағы мектеп оқыўшылары ушын

A'jinyaz at'ndag'ı NMPI
informaciyalıq resurs worayı

INVENTAR №

56615

«

»

НӨҚИС
«ҚАРАҚАЛПАҚСТАН»
1997

ЕРНАЗАРОВ К. Адақ қаласын ізлеп...
гүрриңдер, фантастика, пьеса.
Нөкіс: «Қарақалпақстан 1997. 28-бет.

Балалар хәм жас өспиримлер әдебияты бөлими.

Көбейсин Ерназаров өзиниң балаларға арнап жазылған «Жақсылық хәм жамандық ҳақында ертеке», «Еситпеген елде көп» атлы поэтикалық топламлары менен жақсы таныс.

Автордың бул жаңа топламынан балалар турмысынан алып жазылған қысқа гүрриңдери, мәртликке шақырыушы илимий—фантастикалары, сондай-ақ бала тәрбиясы мәселеси менен байланысты болған «Тек жүрген, тоқ жүреді» атлы пьесасы орын алған.

Е 4803270201—406
М—357(04)—97 14—97

ISBN 5—8272—0034—4

МЕҲИР

(гүрриң)

Мен әдеттегисе, пышықлардың ыдысына қуйылған сүтке майдалап нан туұрап, азанғы аұқатқа шақыра басладым.

— Пышым, пышым!...

Ең алды менен печьтиң қуұысында уйқылап атырған ана пышық «қарабийке» келди. (Апам оны шын қара болғаны үшін усылай атайтуғын еди. Ол жаңа ғана тилин батыра бергенде төрғи бөлмеден жууырып шыққан үлкен еки бала пышық анасын басы менен ийтерип таслады да, ыдысқа бас салды. Олар бири-биринен қызғанып жалма-жан аұқатты ише баслады. Ал, ана пышық болса хеш нәрсе сезбегендей таласып аұқатланып атырған еки баласының манлайынан алма-гезек жалай берди. Тап усы ўақытта мениң есиме өткендегй бир хәдийсе түсти.

...Жаз айлары еди. «Қарабийке» өзиниң урлығын күннен-күнге үдете берди. Биресе төбеге байлап қойылған гөштиң торқалтасын дал-дал етип жерге түсирип тасласа, биресе, қазандағы үлкен аұыр қақпақты аударып таслап, сүттиң қаймағын шолпылап кетеди... Құлласы, тынышымызды алды. Ақыры, адастырып жиберіўди мақул көрди. Буны апам екеўимиз орынладық. Бир сапары бизиң аўылдан 20 шақырым қашықтықта туратуғын дайымның үйине тойға барғанымызда «қарабийке»ни де ала кеттик. Жолды көрмесин деген ниет пенен оның көзин байлап алдық та, дайымның аўылына жақынласқанда ғана «құллықтан» азат еттик. Ол аянышлы даўысы пенен қатты-қатты мияўлап, жолдың ортасында отырып қалды. Бирақ ол изимизден ермеді. Бизлер келеси күни үйге қайттық. Азда болса жанымыз тыныш табайын деди.

Арадан бир хәпте өтті. Ойламаған жерде аўылдың қубласындағы гүзар жолды кесип өтетуғын ески дәрйялыққа «суў жығыпты» деген ғалаўат тарады. Хәмме сол тәрәпке қарай ағылды. Бизлер де апам екеўимиз бардық. Жыққынның аўылға зыяны болмаса да, жол қатнасы ўақытша тоқтайтуғын түри бар. Көпшилик жұрт жыққынды байлаўға кетти. Ал бул жерде, бизлер гилец кемпир-ғарры, бала-шаға болып қала бердик.

менен бирликте мениң үш күн ишинде: үйренгенлерим: скафандрдан пайдаланыу усыллары, ушыу алдында ауқатланыу режими, «космос—101» орбиталық станциясында хәм ай планетасында жүриу, турыу қәделери. Буннан тысқары космос кораблиннң ишки аппаратуралары менен қысқаша таныстырып өтті.

Үш күнимиз үш саат шелли болмады. Айға старт басланатуғын минутлар келип жетти. Арнаулы скафандрлар кийген 32 оқыушы, «Түркистан»—космослық ракетасының алдында автомашинадан түстик. Бизлерди Нилуфар исми сулыу қыз ишке баслап кирди. Жолаушылар залында хәр бири еки адамлық орынға орналасып алдық. Бир неше минутлардан кейин старт сигналы өшип-жана баслады. Алдымызда турған қос экранда, стюардесса қыз көринди: «Дыққат, дыққат! Белбеу—қайысларды бекем байлап алыңлар! Хәзир айға старт басланады. Аралық 384 мың 395 км ракетамыздың ушыу тезлиги секундына 44 км «космос—101» орбиталық станциясында 25 минутлық қоныу, «дыққат дыққат!».

Усы ўақытта күшли жарылыу пайда болып, биреу мениң көкирегимнен қатты ийтерип атырғандай, орынлыққа тығылып қалдым. Өзимди демигип атырғандай сезиндим.

— Ҳаулықпа Махмуд,—деди қасымдағы Гөззал деген Түркменстанлы қыз.

— Мениң үшінши ушыуым, дәслепкисинде менде сендей қорықтым...

Бәри де көз ашып жумғанша тамам болды. Ракетаның басымы пүткіллей азайды. Еркін дем ала басладым... Қос экранда жақтылық пайда болды. Олардың биреуинде ай планетасы көринди, ал екінши экранда тау, дәрья теңизлер зымырап көз ушында қалып баратыр. Жер кем-кемнен ярым шарға айлана баслады...

Мениң барлық дыққатымды, қонсы орынлықтағы баланың түрткени бөлип жиберди. Ол Алматалық Сәкен еди.

— Сенң бириши ушыуың ба?!—сорау берди ол.—Старт ўақтында түриң өзгерип кетти ғой! Мен бас ийзедим.

— Ал, мениң екінши ушыуым,—деди Сәкен. Өткен жылы қысқы дем алыста айдағы уран шахтасында ислеп атырған әкемди көрип қайтыу ушын анам менен ушқан едим.

— Мына сүуретти көрдиң бе?—деп сөзге араласты арттағы тажик бала.—Ай қалашасында тууылып өскен Өзбекстанлы Бәкир деген достым. Өткен жазғы дем алыста Душанбеде үш хәпте болып кетти. Сонда танысқан едим, егерде мүмкиншилиги бояса берген адреси бойынша излеп тауып алмақшыман.

— Ракетаның жолаушылар залы жанлана баслады. Скафандрлардың сөзди қабыл етиу хәм тарқатыу аппаратуралары жақсы ислеп турды. Бир мәхәли Москвалы Вася деген рус баласы «космос маршын» баслап жиберди. Ғалаба хорға қосылдық. Қосықлар изиннен қосықлар...

Қоныу сигналы хәммениң дыққатын өзине тартты. Экранда тағы да баяғы стюардесса қыз: «Дыққат, дыққат!—Космос—101 станциясына келип жеттик. 25 минутлық қоныу. Белбеу—қайысларыңызды көзден кеширинлер!» Экранда ушы-қыйыры жоқ тегис майданлық.

Тезлик үсти-үстине төменлей берди. Мине, қоныпта үлгердик. Жетекши қыз Нилуфар былай деп хабарлады: —Балалар, хәзир «космос» ресторанында ауқатланамыз. Жол жүриу қәделерин бузбанлар!

Бизлер ракетадан түскенде биринши рет салмақсызландық. Тартып қойылған полат сым-арқан бойлап газдай қатарласып жүрип киятырмыз. Аяқларымыз жерге бирде тийсе, бирде тиймейди. Кейинме қарасам бизиң ракетамыз майдан үстинде ярым метр бәлентликте екен. Абайсызлығымнан болса керек, қолым арқаннан босағаны да сол, әсте-ақырын жоқары қарай қалқыдым. Жан халатта аяқ-қолымды сермеген болдым, керисинше адамлардың төбесине шығып кеттим. Усы ўақытта түркмен қызы Гөззал жәрдем қолын созбағанда халым буннан да бетер болар ма еди, қойдем?! Ол аяғымнан тартып алып, қайта қатарға қосты.

— Сақ бол!,—деп дауыслады.

Этирапыма алаңлап қарасам еки қабатлы бир неше жайларды көрдим. Мине космос ресторанына да келип жеттик. Есикке кирер жерде қандай да бир аппарат ызылдап ислеп тур.

— Скафандрларыңызды шешиуге болады,—деди басқарыушымыз аўызғы бөлмеде. Қарасам хәммемиздин аяғымыз жерге тийип тур. Хайран қалдым. Кейин сорап билсем бул жерде де ракетамыздың жолаушылар залындағыдай салмақсызлықты сапластыратуғын арнаулы аппаратуралары ислеп тур екен. Ауқатланыу бөлмесине киргенде 4—5 адам ғана бар еди.

Бизлер узынша етип қойылған стулларға орналастық, топ басқарыушымыздың түсиндириуинше, бул асханадағы аспазлардан баслап, официанткаларға шекем хәммеси темир адам—роботлар екен.

Мейлинше тойып ауқатландық. Белгиленген ўақытта ракетаға келип жеттик. Және старт басланды. Бул сапары жүрегимди питегене басқандайман. Алдымдағы қос экранға қарасам, бириншисинде жер—ана дөңгеленип бир жағы қара, бир жағы ағарып көринип тур. Ал, екінши экранда ай сүттей ағарып, тауға усаған бийик-бийик бир нәрселер көзге елес-елес көринеди.

Бир ўақытлары қалғып кетиппен. Қашша ўақыт өткенлигин ким билсин «Ескертиу» сигналына шоршып ояңсам, экранда бийик өркешли таулар үстинен ушып баратырғанымызды көрдим. Бир мәхәли шыршадай муз басланды. Ракетамыз әстелик пенен усы тегисликке келип қонды.

— Урра!—деп дауыслап жиберди балалар. Есик ашылып,

Салауат—Маған десең мұғаллимиң түйе директорыңа неге айтпайсан. Бәрі бір быйыл училищеге жибереді. Қайтама олмада атаман болып жүремен. Көрдің бе! (Жудырығын түйіп Кәрімнің тумсығына тирейді).

Кәрім:—Кеш қалсам апам ізлеп келеді. Қайтпасам болмайды.

Салауат:—Онда бір шәртім бар.

Кәрім:—Ол қандай шәрт?

Салауат:—Екеуіміз ләңки ойнаймыз. Мени ұтсаң жиберемен.

Кәрім:—Сөзінде тұрасаң ба?

Салауат:—Сөзін бузған «казёл!» Қәне ләңкини ал.

Кәрім:—Менде ләңки жоқ.

Салауат:—Хәй суу мұрын, нең бар өзі? (Қалтасынан ләңкини шығарып Кәрімге ұсынады). Мә ал, теп!

Кәрім:—(Тебе баслайды). Бір пар, екі пар, үш пар... (Салауат билмегенге ұсап Кәрім менен дүгісипте қалады. Ләңки жерге түсіп кетеді).

Салауат:—Әне, қалып қойдың. (Ләңкини жерден алады).

Кәрім:—Өзін-ғо дүгіп жиберген, болмаса...

Салауат:—Дырлағанды қой. (Тебе баслайды). Бір пар, екі пар, үш пар, төрт пар, бес пар... (түсіріп алады). Әне, мен ұттым. Артық тебилген екі жуп ұшын екі сом төлейсен. Ақыры булда «бизнес».

Кәрім:—Менде екі сом түйе екі тийін да жоқ.

Салауат:—(Исенбей қалтасын қарап шығады). Онда артықша тепкен екі жұбыма екі муш ураман. Тут арқанды! (Кәрім еріксіз арқасын тутады).

Кәрім:—Эстерек ур, арқамда жарам бар.

Салауат:—(Мушын түйіп бір таслайды). Бір...

Кәрім:—Уах! (Отырып қалады).

Салауат:—И-и-я. (Жауырынына бір тебеді). Екі...

Кәрім:—Уай-уай! (Ет бетінен жығылады).

Салауат:—Тур, тур деймен! Болмаса тағы бирді ДП ға беремен. (Кәрім қорыққанынан еріксіз жер таянып тұрады).

Кәрім:—(Басын ұслайды). Мийім айланып баратыр.

Салауат:—Тәсилди қой. Биринші шәрттен жеңілдің. Ендиги шәртім: анау бағананың басында тұрған шамды көрдің бе? Әне соны рогатка менен атып түсіресең, егер де түсіре алмасаң сени сол жерге байлап кетемен. (Қалтасынан рогатка алып Кәрімге ұсынады).

Кәрім:—Атпайман. Пүтін нәрсени сындырыу менің тәбиятыма жат.

Салауат:—Атасаң, атқанда зыңғып кетесең!

Кәрім:—Өлтірсеңде атпайман.

Салауат:—Мурныңды бет қыламан, ат дегенде ат деймен!

(Жағасынан ұсап қылғындырады. Ұсы ұақта сахна сыртынан «Кәрімжан-ау» деген хаял дауысы шығады).

Кәрім:—Апа-а-а (Жылап жибереді. Салауат қашып кетеді, анасы кирип келеді).

Көринис.

Кәрімнің анасы:—Хау, балам! Бунша неге кешиктің? Аманлық па? Неге жылап тұрсаң? Үсти-басың ұас-ұайран, ямаса анау Салауат жалатайға тағы да тап болдың ба?

Кәрім:—Ауа, апа. Сизің дауысыңызды еситіп қашып кетті. Болмаса...

Кәрімнің анасы:—Хә, жүүернемек қатқыр! Харам дүньяға семиріп, көзінің ети өсіп баратырған ғой! Жүр, қәнекей. (Қолынан жетелеп шығып кетеді).

Көринис.

Сахнаға Салауаттың анасы менен дүканшы келиншек кирип келеді. Мойынларында меруерт моншақлар. Дүканшы келиншектің қолында үлкен сумка.

Дүканшы хаял:—Бизлер бахытлы адамлар екенбиз. Өзіңнің хабарың бар, затлардың айма-ай қымбатлап тұруы бизің менен сизге ұсағанларға құп түсіп тұр.

Салауаттың анасы:—Берекет тап, достым. Өткен айда таслап кеткен елің жуп хаяллар етигін айтқан бахаңнан да жоқары нырққа сатып, пулын тап-тұйнақтай етіп түйіп қойыппан. «Қазан да май, шөмиш те май» дегенлери ұсы шығар-ау!

Дүканшы хаял:—Ал, мынау сумкада 300 жуп ноский бар. Бурынғы бахасынан пулын кассаға төлеп жибердим. Енді биймәлел қәлеген нырқта аяғыңды тиреп тұрып сата бериуіне болады. Пайдасын бурынғыша бөлісе береміз.

Салауаттың анасы:—Келистик! (Шаппат урысады). Ұсы ұақытта Салауат кирип келеді. Сумкасын сахнаның артына қарай ылақтырып жибереді.

Көринис.

Салауат:—Апа, аш болдым.

Салауаттың анасы:—Баламыз зәрре еркетайлау. Өзі бір түйір болғаннан кейін бе, бетіне жел тийгенди де хош көре бермейміз, апасы.

Дүканшы хаял:—Баланың шоқ болғаны жақсы. Бақыра берген сайын ынжық болып өседі. Ақыры, «Есерсоқ болмай, ер болмас» деген гәп бар емес пе?

Салауаттың анасы:—(Баласына қарата). Айнанайын аптағым! Музлатқышта қууырылған тауықтың гөши тұрыпты. Алып жей ғой! Шай болса қайнап тұр.

Салауат:—Өзің демлеп бермесең ишпеймен!

Салауаттың анасы:—Хәзир жаным, хәзир. (Салауат шығып кетеді, баласын жетелеген Кәрімнің анасы кирип келеді).

Кәрімнің анасы:—Саламат барсыздар ма!?

Салауаттың анасы:—(кербазланып). Хош, хызмет. Қандай материал керек болып келдіңіз? Мүтәжинизди питкеремиз, заманлас, қысынбай айта беріңіз.

Кәрімнің анасы:—Мен материал ізлеп емес, ал басқа мәселе бойынша келип тұрман. Сизің балаңыз бизің баланы урып азап беріпті, тәртіпке шақырып қойсаңыз демекши едим.

Салауаттың анасы:—(мысқыллы пишинде). Хә жетім, қабырғасы сынып па?

Кәрімнің анасы:—Қабырғасы сыныу шәрт пе? Мурны қанаған. Жауырынына тепкен, аяғының орны көк-көмбек болып бадырайып тұр.

Дүканшы хаял:—Құрдаспысан, заманласпысан? Кәйдем, бала болғаннан кейін урысады, жарасады. Мурын деген құрғыр ұрмақ түе қаттырақ шұқыласанда қанап кете беретұғын нәрсе ғой! Ал, көгерген жери кийиминің ишинде болса хеш гәп болмас, питип кетер.

Кәрімнің анасы:—Бұл мәселеде келмеуіге де болатұғын еді-дә. Бірақ келешекте ұсының жәбирін өзлериңіз тартып жүрмесеңіз болар еді,—деген пикирдемен. Ақыры, бала тәрбиясы нәзік мәселе ғой, зәрре жерде...

Салауаттың анасы:—«Кисиге өлім тилегенше, өзіңе жүрім тиле» деген. Бизің қайғымызды жемей-ақ қойың. Мен затқа келген мүтәж биреу шығар десем келе сала мораль оқыуға көшті ғой!

Кәрімнің анасы:—Сизлерге сөз зая етип отырған мен де ақмақ екенмен-ау! Неге ғана гөрлерім болмайсыз. (Шығып кетеді).

Салауаттың анасы:—Төрлерім өзің бол. Сөзіңе қара бұның зәхәрдей. Сүйреңлеген тилиңди өзіңе ғана жегізейін, сен албаслының! (Жұлқынып шықпақшы болғанда дүканшы досты оны иркіп қалады).

Дүканшы хаял:—Қойшы достым. «Ириген ауыздан ширіген сөз шығады» деген. Оннанда француз коньягинен ишип кеуіл көтерейік-ші. Күйеулеріміз болмаса да болғанлардан артық екенімізди жұртқа көрсетіп қояйық. Жүр кеттік! (Олар шығып кетеді. Сахнаға шашлары ийніне түскен әжептәуір кийінген екі жас жигит кирип келеді).

Шериф:—(Саатына қарап). Хау, жаңағы жиберген «порсығың» келмеді ғой. Ямаса алдап кеткені ме?

Қапан:—Жоқ, мен оны жақсы билемен. Ол сөзінде тұратұғын мәрт жигиттерден. Алдамайды. Талай сапар менің сынағымнан өткен. Азы-кем ишпуді де үйретіп киятырман. Келешекте оннан минне деген шерик шығады. (Бас бармағын шошайтып көрсетеді). Еле көрерсең «Шаш ал десең бас алып келмесе» мен Қапан лақабымды пышық қояман. (Ұсы ұақытта сахнаға ийнінде сумкасы бар Салауат кирип келеді).

Салауат:—Чау!

Қапан:—Чау, чау! Қалай, тапсырманы бежердің бе?

Салауат:—Қатырдық. Қонақлар мәс болыудан жер төлеге түстим де алып шықтым. (Ол сумкасынан газета алып жаяды. Соңынан бір шийше коньяк, кишкене үш стакан, нан менен пиязды газетаның үстине қояды).

Шериф:—(Салауатқа қарата). Қәне, қосшым, сумканды маған берши. (Ол ишинен тозыуы жеткен екі дәптерди алып Қапан менен Салауатқа береді, ал өзі сумканың үстине жайласып алады). Қәне, басладық.

Қапан шийшени бурандасынан ашып, ыдысларға қуып таркатады.

Қапан:—Сөз сизге, Шериф.

Шериф:—Ал, Салауат қосшым, сен бүгіннен баслап екеуіміздің ең жақын достымыз болдың. Келешекте сеннен үлкен «кадр» шығады деген үміттеміз. Ең бай хәм ең дәулетли адамға айланасан. Хәмме сениң алдыңда диге бүтп тұратұғын болады. Илайым, сол күнлерге тезирек жеткейміз. Командамыздың бирлиги ушын. (Тартып жибереді). Босаған кеселерге екінши рет қуылады.

Шериф:—Сөз нәубети Қапан десе—Қапанға!

Қапан:—Ал, «Порсық» қосшым. Порсық дегеніме қапа болма. Бұны консперация, яғный бизің тилимізде сыр сақлау дейди. Анау күңги берген мағлыұматларың бойынша түскен үйіміз жүдә кемикли шықты. Мынау сениң үлесін. (Қапан қойын қалтасынан бир буұат ақша алып Салауатқа береді). Жылым-ларымыздың майлана бериуи ушын ишейік. (ишеді).

Салауат:—(қызыңқырап сөйлейді). Сизлерге рахмет! Хызметлериңізге тайынман. Айтпақшы, үш күнликте бизің жердин аяқ ушындағы Асылбек «бизнесмен»нің үйіне бир «Камаз» ун түскен еді, бүгін сатып болыпты. Шарбақлары оғыры бийік, оның үстине қабаған ийті де бар.

Шериф:—Қапан! Порсыққа қуйма. Үйіне қайтып барып дем алсын. Тапсырма сондай:—«Порсықтың» есиги бүгін түнде ашық тұрсын. Ярым ақшамда оның шарбағы арқалы асырылып түсеміз.

Ал, сен кешке шекем ийт өлтиретуғын зәхәрли гөшти қайдан тапсаң да тап, қалған жағын «порсыққа» өзің түсіндиресен.

Қаптан:—Болады шеф. Онда мынаны алып жиберейік. (екеуі ишип қояды).

Шериф.—Болды, Каптан. Жыйнастыр. Операциядан кейін қатырып бір бас жазамыз. Хәзирше «порсықты» үйіне жеткеріп сал, бір жола жолды қадағалап та қайт. (олар заттарды сумкаға жыйнастырады. Сумканы Каптан алып шығады. Сахнаның бір тәрәпинен милиция капитаны, ал екінші тәрәпинен милиция сержанты кирип келеді).

Көринис.

Милиция сержанты.—(әскерий сәлем беріп). Жолдас, милиция капитаны бұйрығыңызға мууапық жетіп келдім.

Милиция капитаны:—Жолдас сержант! Тезде «тез хәрекет» етіу топарын алып жынайт жүз берген жайға атланасыз. Из кесер ийтти де ала кетіндер. Мен хәзир изиңізден жетіп бараман.

Милиция сержанты:—Әжеп болады, капитан. Кетіуіге рухсат етиниз.

Милиция капитаны:—Рухсат. (Сержант шығып кетеді. Капитан саатына қарайды). Демек түнгі саат төрт, елде бизлердің бийлигимізде үш-төрт саат уақыт бар. Қалайда жынайт-шыларды жатағында басыуға үлгерсек керек.

(Шығып кетеді, сахнаға Салауаттың анасы кирип келеді).

Көринис.

Салауаттың анасы:—Сашок, хә Сашок...

Салауат:—(Перденің аржағынан шығып келеді). Не дейсен, сирә уйқымды бермедің-ғой! Қашан қарасаң Сашок, Сашок... (еснейді).

Салауаттың анасы:—Оқыуыңа кеш қалдың ғой!—деп атырман. Анау мылжыңбай муғаллимлерің тағы да қонырау етип турмасын.

Салауат:—Бүгін оқыу жоқ.

Салауаттың анасы:—Усы муғаллимлерге де хайраңсан, кеуді келсе оқытады, жақпаса оқытпайды. Ессіз хуқиметтің айлығы. Онда барып жата бер, балам. Мен көшени бір айланып келейін. Сырттыңнан құлпырып кетемен.

(Сахнаға муғаллим қыз кирип келеді, шығып кетпекші болған Салауатты иркеді).

Көринис.

Муғаллим қыз:—Тура тур, сөйлесіп алайық. (Анасына қарата). Сәлем бердік, ана.

Салауаттың анасы:—Хош хызмет, асығыңқырап турман.

Муғаллим қыз:—Мен Салауаттың бйылғы класс басшысыман. Ата-аналар жыйналысына талай сапар шақыртқан едік, келмедіңіз. Үш-төрт рет өзімде ізлеп келип, қуры қайттым. Бүгін азан менен келип тұрғаным. Кешіресіз!

Салауаттың анасы:—Қулағым сизде. Баламыздан не гүна кешіпті. Хош!

Муғаллим:—Салауат дерлік бір хәптеден берлі оқыуға бармай жүр. Жазғы шеректе шамаласты. Ең болмаса сегізінші классы питирди деген гүуалық беріп жиберген де болар едік.

Салауаттың анасы:—Оқыды деген атағы болмаса, соннан нан тауып жейді екен деген үмітімиз жоқ. Усы заманда гүуалығы барлар түе, дипломы барлар да қарқ емес. Өзімнің бесінші класс-ақ сауатым бар. Құдайға шүкір, есап-санақтан алдымызға адам салмай-ақ жүрміз.

Муғаллим:—Тәртіп бар дегендей, ана!

Салауаттың анасы:—Мейли, пикертсеңіз пикерттіп-ақ жибере қойың. Әйтеуірде қуры-алақан қоймаспан. Мә, хәзирше «қамыр ушынан пәтир» дегендей, (көкірек қалтасынан пул шығарып ұсынады).

Муғаллим:—Ана, сиз мени ким деп ойлап отырсыз?! Айтпай-ақ қояйын деп едім, болмады. Баланыз мектеп бойынша ең тәртіпсіз балалардың қатарында. Наспай атқаны, шылым шеккені былай тұрсын мектепке аузы сасып келетуғын әдетті шығарды. Соңғы күнлері милиция хызметкерлерінің де нәзеріне түсіп-киреп жүрген құсайды.

Салауаттың анасы:—Усы заманда нәшеси жоқ жигит, жигит пе?! Насбай дегенді жеті жастан жетпіс жасарға шекем атып жүр ғой! Арақты болса билмей-қалып «минерал суу» деп ұртлап алған болса керек-ау! Биле тура ишпеген шығар?! Оның менен мектептің төбесі құлап түспес. «Муғаллим деген бір ақырзаман майда халық болады» дейтуғын еді, рас екен-ау! Ал, милиция мәселесіне келсек... (Усы уақта сырттан үшпелек дауысы есип-лип, сахнаға милиция капитаны кирип келеді. Сәлем береді).

Милиция капитаны:—Милиция капитаны, Елмуратов! Жолдас пухара, бүгін ақшам сизің иргелес қонсыңыз Асылбектің үйіне иықтағы құралланған тонаушылар кирип: бар пулын қорқытып алып кеткен. Ал, ийт зәхәрленип өлтирилген. Бұл хәдійселер бойынша хабарыңыз бар ма?

Салауаттың анасы:—Хау, мен солардың үйінің қарауылыман ба? Буны ашыу сизлердің жумысыңыз емес пе?

Милиция капитаны:—Жолдас пухара! Мәселе сонда: дәслепки анықтаулар бойынша тонаушылар сизің есигиңизден кирип, сизің шарбағыңыз арқалы асырылып өткен. Ийтке берілген зәхәрлі гөште усы тәрәптен тасланғанлығы мәлим болып отыр. «Тез хәрәкет етиў топары» из кесер ийттиң жәрдемниде жынаятшыларды табыўға еристи. Ҳәзир усыманға алып келинеди. Демек, бул қылмыс ислерде сизің балаңыздың да қолы бар деген болжаўдамыз.

Салаўаттың анасы:—Ҳаў, мениң Салаўатжаным аўзынан сарысы кетпеген палапан ғой!

Милиция капитаны:—Буны анықлаймыз.

Көринис.

Сахнаға қолы артына байланған Шериф пенен Қаптан милиция сержанты айдауында кирип келеди. Аяқларында теңселісип зорға тур.

Милиция сержанты:—Жолдас милиция Капитаны! Мәлимлеўге рухсат етпиз.

Милиция капитаны:—Рухсат.

Милиция сержанты:—Жолдас милиция капитаны, тонаушылар қолға түсти, тонап алынған пулларды да түүел таптық. Айғақлы дәлийл сыпатында нықабы, қолғап, ойыншық пистолетлер де алынды. Дәслепки тергеу мағлыұматларына қарағанда усы үйде туратуғын Салаўат деген мектеп оқыушысы да жынаятқа шерик болып шықты.

Салаўаттың анасы:—(бақырып). Бул жала, қып-қызыл жала. Устилеринизден тийисли жерлерге шағым етемен. (Баласын қушақлайды) Бермеймен!

Милиция капитаны:—Жолдас милиция сержанты! Баланы да қоса алып шығып, ҳақыйқатлықты суд анықлайды. (Милиция сержанты Салаўатты анасынан айырып алып шериклерине қосады). Қәне, машинаға қарай марш!

Сахна пердеси жабылады. Артынан ананың муңлы түрдеги «Салаўат, Салаў—а—т» деген ашшы дауысы еситиледи. Милиция капитаны сахнаның сыртына шығады.

Милиция капитаны:—Хұрметли дослар! Әзийз ата-аналар! Халқымыздың «Баланы жастан» демеклигиниң мәниси де усында. Ҳәр қандай еркелетиўлердиң де шеги болмағы шәрт. Сонда ғана ел-журты, ата-анасына мийрим-шәпәәтли перзентлерди тәрбиялаўда усындай жансақлықларға жол қоймаған боламыз.

«Шөжелерим» музыкасының тәсири астында тамашагөйлер залдан шыға баслайды.

МАЗМУНЫ

Меҳир (гүрриң)	3
Өзим айыпыман (гүрриң)	4
Мениң роботым (фантастикалық гүрриң)	6
Адақ қаласын излеп (илимий—фантастикалық гүрриң)	8
Айдағы саяхат (илимий—фантастикалық гүрриң)	11
Тек жүрген тоқ жүреді (пьеса)	16

4804
16.

КӨБЕЙСИН ЕРНАЗАРОВ

АДАҚ—ҚАЛАСЫН ИЗЛЕП

(гүрриңлер, фантастика, пьеса)

Қарақалпақ тилинде

«Қарақалпақстан» баспасы

Нөкис—1997